

Kur'ân'da hidâyet kavramı

Nuray Hanım: “Kur'ân'da geçen ‘hidayet’ kavramını Bediüzzaman nasıl açıklamıştır?”

Bakara Sûresi, Kur'ân-ı Kerim'in hem bir hidayet rehberi, hem bir hidayet kaynağı olduğunu beyan eden âyetle başlar. Âyet şöyledir: “Elif Lâm Mim. Şu yüce kitap ki, onda asla şüphe yoktur. O Allah'ın emir ve yasaklarına karşı gelmekten sakınanlar için bir hidayet rehberidir.”¹

Bediüzzaman Hazretlerine göre bu âyet, Kur'ân'ın hem istikamet yolunu göstermekle görevli olduğunu, hem de kendisinin bizzat cisimleşmiş bir hidayet nuru olduğunu ilân ediyor.² Yani cisimleşen hidayet nurundan Kur'ân meydana gelmiştir. “Hidayet-i Kur'ân öyle ince bir dereceye varmıştır ki, hakikati idrak edilemez. Ve öyle geniş bir sahayı işgal etmiştir ki, ihatası ilmen kabil değildir.”³

Bu ifadeden anlaşılıyor ki, Kur'ân'ın hidayeti, kalbimizin en ince bir doğruluk arzusundan, dünyanın İslâmiyet'e yakın olsun, uzak olsun tüm bölgelerinde “iyi ve doğru” olarak kabul gören her değer yargısına kadar kuşatmıştır. Yani dünyanın neresinde olursa olsun, her iyi olan anlayış, her doğru olan kavrayış, her hak olan kabulleniş, her güzel olan değer yargısı ve her isabetli olan (yanlış ve batıl olmayan) yaşayış Kur'ân'ın hidayetine dâhildir. Kur'ân dünyayı hidayetiyle kuşatmıştır. Meselâ Müslüman olsun olmasın, bir Japon'un çalışkanlığı ve özverisi, bir Alman'ın temizliği ve dürüstlüğü, bir Avrupalının insan hak ve hürriyetleri ile ilgili anlayışı, bir yamyamın adaleti, bir Afrikalı'nın sabrı ve metaneti ve sair insanlarca kabul görmüş ve doğru olan ne kadar anlayış ve kavrayış varsa hepsi Kur'ân'ın öz malıdır. Bütün güzel kavramlar Kur'ân'dan akmıştır ve bütün dünyayı sarmıştır.

Nitekim Üstad Hazretleri, Kur'ân hakikatlerinin bin üç yüz sene zarfında insanoğlunun kemiyeten beşte birini, keyfiyeten ve insaniyeten yarısını arkasına aldığını, yani inanış ve teslimiyet itibarıyla beşte birini, kavramlarını ve değerlerini kavrayış, kabulleniş ve uygulayış itibarıyla da insanlığın yarısını etkilediğini beyan ederek Kur'ân hidayetinin kuşattığı alanı nazara verir.⁴

Meyvesi iki dünyanın saadeti olan ve neticesi de kendisi gibi hidayet olan “hidayet”in büyük bir nimet, vicdanî bir lezzet ve ruhun Cenneti olduğunu beyan eden⁵ Üstad Bediüzzaman Hazretleri, Fatiha Sûresindeki “İyyâke nestaîyn” yani “Yalnız Senden yardım isteriz” ibaresinden hemen sonra gelen “İhdinâ's-sırâta'l-müstakîm” yani

“Bize dosdoğru yol için hidayet ver” talebinin, yardımını hidayet alanına tahsis ettiğini kaydeder. Bedüzzaman’a göre, “İhdinâ” kelimesi dört masdardan türemiştir ve dört mânâyı işaretler. 1- Mü’min hidayet isterse “ihdinâ” dinde sebat ve devam mânâsını ifade eder. 2- Zengin olan hidayet isterse, malda ve şükürde ziyade mânâsını ifade eder. 3- Fakir olan hidayet isterse, darlığın geçmesini ve genişliğe kavuşmayı ifade eder. 4- Zayıf olan isterse yardım ve muvaffakiyet mânâsını ifade eder. İç ve dış duygulara, afakî ve enfüsî delillerin ve burhanların gösterilmesi hidayet hâlidir ki, bu, insanlık tarihi boyunca peygamberlerin gönderilmeleri ve kitapların indirilmeleri ile mümkün ve vaki olmuştur.⁶

En büyük hidayetin, perdenin kaldırılması ile hakkı hak, batılı da batıl görmek / göstermek olduğunu kaydeden Bedüzzaman Hazretleri, “İhdinâ” ile istenen “sırat-ı müstakim”i özetle şöyle tefsir eder:

Ruha üç büyük kuvvet verilmiştir. Bunlar:

- 1- Kuvve-i Şehviye: Faydalı şeyleri isteme ve cezb etme kuvveti.
- 2- Kuvve-i gazabiye: Zararlı şeyleri def etme kuvveti ve kabiliyeti.
- 3- Kuvve-i akliye: İyi ile kötüyü ayırma ve tanıma kabiliyeti ve gücü.

Bu kuvvetlere yaratılışça sınır konulmamış, ancak şeriatça sınır konulmuştur. Şeriatın koyduğu sınırlara uyulmaz ise ortaya abartılı, canavarca ve insanlık dışı birçok batıl uygulama şekilleri çıkacaktır.

İşte hidayet, bu kuvvetleri adaletli biçimde kullanmak demektir ki, şehvet kuvvetinde “iffet ve namus”, gazap kuvvetinde “şecaat, yiğitlik ve kahramanlık”, akıl kuvvetinde ise, “ilim ve hikmet”tir.⁷

Dipnotlar:

- 1- Bakara Sûresi: 1;
- 2- İşârâtü'l-İ'câz, s. 42;
- 3- İşârâtü'l-İ'câz, s. 43;
- 4- Asâ-yı Mûsâ, s. 51;
- 5- İşârâtü'l-İ'câz, s. 62;
- 6- İşârâtü'l-İ'câz, s. 28;

